

IMO-ISHORA TILI TIZIMIDA YANGI IMO-ISHORALARNING ROLI.

Djurayeva Sohiba Barat qizi

JDPU Maxsus pedagogika kafedra o'qituvchisi.

Abdullayeva Yulduz Nasirullo qizi

Abdigapporova Mahfuza Muxammadjon qizi

Abdug'apporova Muxlisa Nuriddin qizi

Surdopedagogika yo'nalishi, 3-kurs talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14450866>

Annotatsiya. Ushbu maqola imo-ishora tili tizimida yangi imo-ishoralarning roli va ularning kommunikativ samaradorligini o'rganishga bag'ishlangan. Eshitishda nuqsoni bo'lgan shaxslar uchun imo-ishora tili hayotiy ahamiyatga ega bo'lib, ular bilan samarali muloqotni ta'minlashda asosiy vosita hisoblanadi. Maqolada, yangi imo-ishoralarning til tizimiga qo'shilishi, tilning leksik boyligini kengaytirish va kommunikativ imkoniyatlarni oshirishdagi ahamiyati ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: imo-ishora tili, yangi imo-ishoralalar, kommunikatsiya, maxsus ta'lim, eshitish jihati, tillar va til tizimlari, til qilib, talim metodikasi, pedagogik yoritishlar, o'rganish va o'rganish, til o'rgatish innovatsiyalari, imo-ishora tili pedagogikasi, maxsus aloqa, leksik boylik, imo-ishora tilining ostida, til ko' mumkini, madaniyat va til, til o'rganish jarayoni.

РОЛЬ НОВЫХ ЖЕСТОВ В СИСТЕМЕ ЖЕСТОВОГО ЯЗЫКА.

Аннотация. Данная статья посвящена изучению роли новых жестов в системе жестового языка и их коммуникативной эффективности. Язык жестов жизненно важен для людей с нарушениями слуха и является основным инструментом эффективного общения с ними. В статье рассматривается важность добавления новых жестов в языковую систему, расширения лексического богатства языка, повышения коммуникативных возможностей.

Ключевые слова: язык жестов, новые жесты, общение, специальное образование, слуховой аспект, языки и языковые системы, язык, методика преподавания, педагогические последствия, обучение и обучение, инновации в обучении языку, педагогика жестового языка, специальное общение, лексическое богатство, под языком жестов, языковая возможность, культура и язык, процесс изучения языка.

THE ROLE OF NEW GESTURES IN THE SIGN LANGUAGE SYSTEM.

Abstract. This article is devoted to studying the role of new signs in the sign language system and their communicative effectiveness. Sign language is of vital importance for people with hearing impairments and is the main tool for ensuring effective communication with them. The article considers the inclusion of new signs in the language system, their importance in expanding the lexical wealth of the language and increasing communicative capabilities.

Keywords: sign language, new signs, communication, special education, auditory aspect, languages and language systems, language development, teaching methodology, pedagogical coverage, learning and learning, language teaching innovations, sign language pedagogy, special communication, lexical wealth, under sign language, language potential, culture and language, language learning process.

Imo-ishora tili - bu ma'noni etkazish uchun ko'p jihatdan imo-ishoralarga tayanadigan muloqotning murakkab va boy shakli. So'nggi yillarda yangi imo-ishoralalar imo-ishora tili tizimini takomillashtirish va kengaytirishda hal qiluvchi rol o'ynadi. Ushbu imo-ishoralalar nafaqat tilga chuqurlik va noziklikni qo'shibgina qolmay, balki kar va eshitish jamiyatlari o'rtasidagi aloqa bo'shliqlarini bartaraf etishga yordam berdi. Imo-ishora tillari to'laqonli tabiiy tillar bo'lib, so'zlashuv tillaridan tarkibiy jihatdan farq qiladi. Xalqaro imo-ishora tili mavjud bo'lib, u kar va eshitmaydiganlar hamjamiyatida xalqaro uchrashuvlarga borishda yoki muloqot qilish va sayohat qilish kabi norasmiy holatlarda qo'llaniladi. Ushbu shakl tabiiy imo-ishora tillari kabi murakkab bo'lmagan imo-ishora tilining pidgin shakli hisoblanadi. U cheklangan leksikadan foydalanadi.

Butun dunyoda yagona imo-ishora tili mavjud emas. Og'zaki til kabi, imo-ishora tillari ham bir-biri bilan muloqotda bo'lgan odamlarning turli guruhlarini orqali tabiiy ravishda rivojlangan, shuning uchun ko'p navlari bor. Bugungi kunda dunyo bo'ylab imo-ishora tilining 138 dan 300 gacha turli xil turlari mavjud. Yana bir qiziq jihat shundaki, bir xil so'zlashuv tilini baham ko'radigan mamlakatlar uchun bir xil imo-ishora tilini bo'lishish shart emas. Masalan, ingliz tili uchta turiga ega - Amerika imo-ishora tili, Britaniya imo-ishora tili va Avstraliya imo-ishora tili.

Imo-ishora tili vizual vositadir. Bu imo-ishoralalar, qo'l signallari, tana tili va yuz ifodalari o'z ichiga oladi. Bularning barchasi og'zaki so'zlar o'rnida qo'llaniladi. Imo-ishora tili qo'l signallari, shakllar va harakatlardan ko'ra ko'proqdir. Yelka harakatlari, lablar naqshlari va yuz ifodalari ham bir xil darajada muhim rol o'ynaydi. Imo-ishora tili asosiy shaklidir aloqa kar yoki eshitish qobiliyati zaif jamiyat uchun. Ammo bu ular imo-ishora tilidan foydalanadigan yagona odamlar ekanligini anglatmaydi. Nutq apraksiyasi, autizm, Daun sindromi va serebral falaj kabi nogironlar ham imo-ishora tilidan foydalanadilar. Qobiliyatli odamlar ham o'z hayotlarining bir bosqichida, masalan, ona tili o'z tilidan farq qiladigan kishi bilan muloqot qilish uchun foydalanadilar. Muxtasar qilib aytganda, imo-ishora tili og'zaki muloqot imkonsiz yoki istalmagan hollarda qo'llaniladi.

Imo-ishora tilida yangi imo-ishoralarning asosiy rollaridan biri ularning tilning so'z boyligini va ifodaliligini oshirish qobiliyatidir. Og'zaki tillar rivojlanib, yangi tushunchalar va texnologiyalarga moslashgani kabi, imo-ishora tillari ham atrofimizdagi dunyoning murakkabligini aniq etkazish uchun o'sishi va o'zgarishi kerak. Yangi imo-ishoralalar imo-ishora tili foydalanuvchilariga yanada samarali muloqot qilish imkonini beradi, bu ularga fikr va g'oyalarni yanada aniqlik va ravshanlik bilan ifodalash imkonini beradi. Imo-ishora tilida yangi imo-ishoralarning yana bir muhim roli ularning madaniy almashinuv va tushunishni osonlashtirish qobiliyatidir. Turli madaniyatlar va jamoalarning imo-ishoralari o'z ichiga olgan holda, imo-ishora tili yanada kengroq va rang-barang muloqot shakliga aylanadi. Bu nafaqat madaniy tafovutlarni bartaraf etishga yordam beradi, balki turli tushunchalar va g'oyalarni yanada nozik va kontekstli tushunishga imkon beradi. Imo-ishora tilidagi yangi imo-ishoralalar karlar uchun foydalanish imkoniyatini yaxshilashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu imo-ishoralalar yordamida karlar eshitish dunyosi bilan yaxshiroq navigatsiya qilishlari va muloqot qilishlari mumkin, bu ularga keng ko'lamlı ijtimoiy va professional sharoitlarda qatnashishni osonlashtiradi. Imo-ishora tilining so'z boyligi va ko'p qirraliligini kengaytirib, yangi imo-ishoralalar karlarga atrofimizdagi dunyo bilan to'liq muloqot qilish imkoniyatini beradi. Imo-ishora tilida yangi imo-ishoralalar ham muloqotning hissiy va ekspressiv xususiyatlarini oshirishi mumkin.

Ovoz ohangi va yuz ifodalari og'zaki tilda his-tuyg'ularni bildirganidek, imo-ishoralar ham imo-ishora tilidagi muloqotga chuqurlik va boylik qo'shishi mumkin. Tuyg'ular va munosabatni bildiruvchi yangi imo-ishoralarni o'z ichiga olgan holda, imo-ishora tili foydalanuvchilari o'zlarini yanada to'liqroq va ishonchli ifoda etishlari mumkin, bu esa chuqurroq aloqalar va tushunishni kuchaytiradi.

Imo-ishora tilidagi yangi imo-ishoralar ham karlar jamiyatida inklyuzivlik va xilma-xillikni targ'ib qilishda rol o'ynashi mumkin. Turli xil o'ziga xosliklarni, tajribalarni va istiqbollarni ifodalovchi imo-ishoralarni o'z ichiga olgan holda, imo-ishora tili aloqaning yanada qamrab oluvchi va vakillik shakliga aylanadi. Bu nafaqat kar odamlarga o'zini ko'rish va eshitishga yordam beradi, balki jamiyatda tegishlilik va tasdiqlash tuyg'usini rivojlantiradi. Imo-ishora tilidagi yangi imo-ishoralar ham ijtimoiy o'zgarishlar va targ'ibot uchun vosita bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Imo-ishoralarni o'z ichiga ijtimoiy adolat masalalari, faollik va targ'ibot-tashviqot ishlarini qo'shish orqali imo-ishora tili foydalanuvchilari xabardorlikni samarali oshirishlari va jamiyatdagi ijobiy o'zgarishlarni rag'batlantirishlari mumkin. Yangi imo-ishoralar qarshilik, birdamlik va imkoniyatlarni kuchaytirishning kuchli ramzi bo'lib xizmat qilishi mumkin, bu esa karlarga o'z huquqlarini himoya qilish va muhim ijtimoiy masalalar bo'yicha ovozini kuchaytirish imkonini beradi.

Imo-ishora tilida yangi imo-ishoralar ham to'siqlarni yo'q qilish va madaniyatlararo muloqotni rivojlantirishda rol o'ynashi mumkin. Har xil imo-ishora tillari va aloqa tizimlaridan imo-ishoralarni o'z ichiga olgan holda, imo-ishora tili foydalanuvchilari tillardagi tafovutlarni bartaraf etishlari va jamoalar o'rtasida ko'proq tushunish va hamkorlikni rivojlantirishlari mumkin.

Bu nafaqat imo-ishora tili tizimini boyitadi, balki yanada bog'langan va inklyuziv global karlar hamjamiyatiga yordam beradi. Umuman olganda, imo-ishora tili tizimida yangi imo-ishoralarning roli ko'p qirrali va keng qamrovli. Yangi imo-ishoralar so'z boyligini kengaytirish va ifodalilikni oshirishdan tortib, inklyuzivlik va advokatlikni targ'ib qilishgacha, karlarning dunyo bilan muloqot qilish va o'zaro munosabatini o'zgartirish va boyitish kuchiga ega. Imo-ishora tili tizimiga yangi imo-ishoralarni qo'llash va kiritish orqali biz inson tajribasining murakkabligi bilan bir qatorda rivojlanishda va o'sishda davom etadigan yanada jonli va dinamik aloqa shaklini yaratishimiz mumkin.

REFERENCES

1. Nazarova D.A.Mamarajabova Z.N. Surdopedagogika // Darslik. – Toshkent: Innovasiya-ziyo, 2019.
2. Po'latova P.M. Maxsus pedagogika. Darslik. - T.: Fan va texnologiya, 2014.
3. Зайцева Г.Л. Дактилология. Жестовая реч. - М.: Владос, 2021